

Список використаних джерел та літератури:

1. Герасимова-Персидська Н. Характерні риси поліфонії М.Леонтовича / Н.Герасимова-Персидська // Творчість М.Леонтовича : Зб. Статей ; [упоряд. В.Золочевський]. – К. : Музична Україна, 1977. – 124 с.
2. Горюнова Л.В. Виховання музичних смаків і розвиток музичного сприйняття у школярів / Л.В.Горюнова // Музика в школі. - №2 – М., 1975 – С.16
3. Загайкевич М. С.П.Людкевич. Нарис про життя і творчість / М.Загайкевич. - К.: Держ. видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури,1957. – 154 с.
4. Загайкевич М. Творчість С.Людкевича: Зб. статей. / Упоряд. М.Загайкевич.– К.:Музична Україна, 1979. –144 с.
5. Козлов В.М. Про драматургію форми в творчості С.Людкевича / В.М.Козлов // Українське музикознавство: зб.ст. / Ред.колегія: Н. Горюхіна, І. Ф. Ляшенко та ін. – Київ, 1982. – Вип.17. – 70 с.

Анотація

С.І.Заверуха

Подражание художественных принципов обработки народных песен Н.Леонтовича в творчестве его последователей (С.Людкевича).

Статья посвящена анализу жанра хоровой обработки украинского фольклора, принципов и методов работы с фольклорным материалом, сформировавшихся в творчестве Н. Леонтовича и С.Людкевича. Раскрыты процессы подражания художественных принципов обработки народных песен Н.Леонтовича в творчестве его последователей, в частности С. Людкевича, Раскрыта основную мотивацию подражания творческих принципов Н.Леонтовича его последователями. Раскрыта суть творческой деятельности Н.Леонтовича над народной песней. Показана роль подголосков у многоголосном фактурном изложении песни. Кроме того, раскрывается вопрос о принципиальных возможностях использования полифонических средств, как способу отражения художественного образа.

Ключевые слова: художественные принципы, украинский народно-песенный фольклор, хоровая обработка, полифония, гармония, голосоведение.

Summary

S.I.Zaverucha

Following of Artistic Principles of Folk Songs of M.Leontovych Arrangement in the Creative Work of his Disciples. (S.Liudkevych)

The article deals with the analysis of genre of choral arrangement of Ukrainian folklore, principles and methods of work with the folk materials, which was formed in the creative work of M.Leontovych and S.Liudkevych. Some processes of following of artistic principles of arrangement of folk songs of M.Leontovych in the creative work of his disciples, in particular Liudkevych have been revealed. Ways and methods of arrangement of folk songs of S.Liudkevych have been examined. The basic motivation of following of creative principles of M.Leontovych by his disciples has been illustrated. The essence of creative work of M.Leontovych on the folk song has been revealed. The role of supporting voice in the texture polyphony of the song has been shown. Besides, the question about the principle possibilities of using polyphonic means in the arrangement of folk song, as a means of reflecting the artistic image has been solved.

Key Words: artistic principles, polyphony, harmony, voice conducting, Ukrainian people-song folklore, choral arrangement.

УДК [37.041:78]-057.874(045)

Гліницька Н.С.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики музичного мистецтва
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
(м.Хмельницький)

Методи формування у старшокласників готовності до музичної самоосвіти та самовиховання

У статті розкривається характеристика поняття терміну „метод” у педагогіці. Важливою проблемою є класифікація методів навчання та виховання. Єдиної класифікації методів не існує тому автор розглядає різноманітні підходи до розподілу методів навчання та виховання на групи та їх систематизацію. Особлива увага присвячена розкриттю методів самовиховання, які сприяють у старшокласників розвитку творчих здібностей особистості. Окремо розглядаються групи методів які використовуються у процесі організації музичної самоосвіти та музичного самовиховання. Саме взаємодія методів організації та контролю самоосвітньої та самовиховної діяльності сприяє формуванню готовності старшокласників до музичної самоосвіти та музичного самовиховання протягом життя.

Ключові слова: методи, класифікація методів, старшокласники, самоосвіта та самовиховання, музична самоосвітня діяльність, музичне самовиховання.

Постановка проблеми у загальному вигляді... У сучасних умовах розбудови системи освіти розвиток методики як наукової галузі набуває особливо важливого значення. Одна з найперспективніших ліній методичних досліджень в Україні (за С.Гончаренком) – опрацювання технологій індивідуально орієнтованого навчання, метою якого є не нагромадження знань і вмінь, а постійне збагачення учнів досвідом творчості, формування механізму самоорганізації і самореалізації особистості. «Методика – це галузь педагогічної науки, яка безпосередньо прокладає міст від теорії до практики. Вона поєднує знання конкретної науки і психології людини, яка розвивається, зі своїми специфічними законами, виробляє методи і прийоми найбільш раціонального навчання школярів для того, щоб досягти засвоєння ними знань і розвитку їх пізнавальних здібностей» [1, с.5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми... Історично першими методами навчання вважаються методи вчителя (пояснення), методи учня (вправи, самостійна робота, питання), а також методи їх спільної роботи (бесіда).

В.Оніщук за основу класифікації запропонував узяти дидактичну мету і відповідні види діяльності учнів: комунікативний метод; пізнавальний метод; перетворюючий метод; систематизуючий метод; контрольний метод [3].

С.Карпенчук, посилаючись на В.Сластьоніна, виділяє чотири групи методів виховання: перша група – методи формування свідомості особистості; друга група – методи організації діяльності; третя група – методи стимулювання діяльності і поведінки; четверта група – методи самовиховання (самопізнання, самоставлення, саморегуляції) [2, с. 101-102].

Л.Масол у комплексній програмі з художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах об'єднує методи художньо-естетичного виховання на три групи, які ми нижче розглянемо детальніше [4].

Формулювання цілей статті... Розглянути методи завдяки яким у учнів старших класів формується готовність до музичної самоосвіти та самовиховання

Виклад основного матеріалу... Як відомо, метод (з грецької *methodos*) – шлях, спосіб руху до істини, до бажаного результату. Під поняттям «метод» у педагогіці традиційно мається на увазі упорядкований спосіб діяльності для досягнення навчально-виховних цілей. Метод характеризується трьома ознаками: мета навчання, послідовність дій, взаємодія суб'єктів (вчитель – учень). Сучасна система освіти передбачає завдання, які засновані на організації спільної діяльності педагога й учнів, де активність суб'єктів освітнього процесу стає головним фактором методики.

Місце методів у навчанні та вихованні учнів визначається їх видами та функціями. Тому важливою проблемою стає класифікація методів навчання та виховання. Єдиної класифікації методів не існує; однак різноманітні підходи до розподілу методів навчання та виховання на групи стають основою для їх систематизації.

Історично першими методами навчання вважаються методи вчителя (пояснення), методи учня (вправи, самостійна робота, питання), а також методи їх спільної роботи (бесіда).

Більшість відомих класифікацій методів стосуються навчання, хоча в наш час велике значення приділяється самовихованню. «Самовиховання потребує дуже важливого, могутнього стимулу – почуття власної гідності, поваги до самого себе, бажання стати сьогодні кращим, ніж був учора, – писав В.Сухомлинський. Самовиховання можливе тільки за умови, якщо душа людини дуже чутлива до найтонших, суто людських засобів впливу – доброго слова, поради, ласкавого чи докірливого погляду. Не може бути й мови про самовиховання, якщо людина звикла до грубощів й реагує тільки на «сильне» слово, окрик, примус. За самою своєю суттю самовиховання передбачає віру людини в людину, звертання до честі й гідності людини. Педагогічне керівництво самовихованням – це, насамперед, взаємини між педагогом і вихованцем, пройняті глибокою взаємною вірою в добрі наміри» [5].

Згідно з комплексною програмою художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах, автором якої є Л.Масол, методи художньо-естетичного виховання умовно можна об'єднати в три групи [4].

Перша група включає методи стимулювання і збагачення сприймання та пізнання музичного мистецтва. Застосування методів цієї групи викликає у школярів прагнення до опанування цінностями мистецтва, сприяє формуванню естетичної свідомості, світосприймання, що ґрунтується на свідомій рефлексії. Емоційне стимулювання художнього сприймання учнів, зміцнення і розвиток їх здібностей передбачає введення різноманітних прийомів, передусім інтригування, ігрових ситуацій, де акцент робиться не на раціональних способах трансляції музичної інформації, а на процеси її емоційного переживання. Реалізація ігрових прийомів у виховному процесі здійснюється з урахуванням вікових особливостей школярів.

В ігровій діяльності розвивається здатність учнів співвідносити художні предмети та явища з навколишнім світом, продуктивно конструювати їх за допомогою уяви, випробувати себе в різних ролях.

Другу групу методів виховання складають методи сприяння творчості в художньо-практичній діяльності, які здійснюються опосередковано за допомогою прийомів емоційного впливу. До числа прийомів належать: ігрові імпровізації, обговорення у формі бесіди чи дискусії, самохарактеристики та характеристики, критика і самокритика, переключення уваги школяра на різноманітні завдання тощо.

Третя група об'єднує методи, спрямовані на стимулювання і регулювання соціокультурної діяльності. За їх допомогою активізуються соціокультурні зусилля школярів, стимулюється їхня самоорганізація,

соціальна активність, ініціативність та свідомість. Вчителі мають чітко уявляти процес організації музичної самоосвіти та самовиховання школярів як послідовність етапів, знання яких допоможе їм спланувати свою роботу зі школярами.

Для виконання цих завдань педагог використовує методи і прийоми співвіднесення первинного і нового рівнів художньо-естетичної вихованості, критики і самокритики, обговорення й дискусії, аналізу конкретних соціально значущих ситуацій. За допомогою цих методів активізуються соціокультурні зусилля школярів, стимулюється їх самоорганізація, соціальна активність, ініціативність та свідомість у ставленні до різних явищ культури. Школярі повинні розмірковувати, об'єктивно оцінювати художні явища, знаходити в них позитивні або негативні сторони.

Варіативність художнього матеріалу, різнобарвність методів та прийомів зумовлені національними культурними традиціями, але підпорядковані головній меті – формуванню у старшокласників готовності до самоосвітньої діяльності, розвитку творчих сил особистості.

Найважливішими методами самовиховання є:

- самопереконавання і самонавіювання;
- самозобов'язання;
- самокритика;
- емпатії, тобто співпереживання;
- самопримушування (самонаказ) [6].

1. *Метод самопереконавання.* Учень переконує себе в необхідності самовдосконалення, при цьому не можна обмежуватися тільки уявним самопереконаванням. Набагато ефективніше переконання діє тоді, коли учень переконуватиме себе вголос, виправлятиме допущений недолік.

2. *Метод самонавіювання.* Його сутність полягає в тому, що людина сама прагне впливати на власну психіку і відчуття, сама, як правило, вголос промовляє собі, які дії робитиме. Самонавіювання, що, закріпившись у свідомості та відчуттях учня, визначає його поведінку.

3. *Самозобов'язання.* Метод близький до методу самопереконавання. Учень, маючи на меті виробити якусь позитивну якість, бере на себе певне зобов'язання. Для міцнішого закріплення цього методу в свідомості необхідно також неодноразово його промовити вголос, у такому разі самозобов'язання й спонукатиме учня до досягнення визначеної мети і сприятиме формуванню відповідної звички.

4. *Метод самокритики.* Сутність його полягає в тому, що старшокласник, який виявив у себе певні недоліки і поставив перед собою мету подолати їх, піддає себе самокритиці, щоб мобілізувати вольові зусилля для саморозвитку.

5. *Метод емпатії,* або уявного перенесення себе у стан іншої людини, співпереживання. Метод полягає в тому, що в процесі самовиховання школяр виробляє у себе позитивні якості, ставлячи себе на місце іншої людини, і таким чином спонукає себе до самоудосконалення.

6. *Самопримушення* або *самонаказ.* Це дуже дієвий метод самовиховання, що застосовується в тих випадках, коли учень визначив певні завдання, але не проявляє достатньої сили волі в їх виконанні. Тому цей метод застосовується для розвитку необхідних вольових якостей та відповідальності за свої дії [6].

У позаурочний час створюються сприятливі умови для реалізації творчого потенціалу школярів у різноманітних формах: художніх гуртках і студіях, вихованських колективах (хори; музичні, танцювальні, фольклорні ансамблі), самодіяльних театрах, тимчасових об'єднаннях школярів, у процесі підготовки та відвідування концертів, театрів, музеїв, виставок, вернісажів, зустрічей із митцями, під час переглядів телепередач, підготовки та проведення різноманітних мистецьких заходів, шкільних свят з використанням музики, театралізації, кіно та відео, декоративного оформлення тощо, а також у формі клубів, які спрямовані на інтегрування різних напрямів мистецького життя, згуртування вихованців різного віку.

Ю.Бабанський запропонував класифікувати педагогічні методи, виходячи з структури діяльності. Він вважає, що «цілісний підхід до діяльності припускає існування трьох великих груп методів навчання:

а) методів організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності (завдяки їм забезпечується процес засвоєння особистістю навчальної інформації);

б) методів стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності учнів (завдяки їм забезпечуються важливі функції регулювання навчальної діяльності, її пізнавальної, вольової і емоційної активізації);

в) методів контролю і самоконтролю ефективності пізнавальної діяльності (завдяки їм педагоги і учні здійснюють функції контролю і самоконтролю під час навчання)» [7, с.147].

За основу класифікації методів ми взяли наведену вище структуру Ю.Бабанського, проте адаптували її стосовно проблеми. Вибираючи той чи інший метод навчання педагог повинен чітко усвідомлювати можливості переваги та недоліки кожного з них, врахувати формування необхідного рівня знань і рівня пізнавальної активності кожним методом. Саме проектуючий результат навчання, сформульований у вигляді навчальної цілі, визначає вибір технології навчання як сукупності методів організації навчальної діяльності, мотивації та контролю ефективності навчального процесу. Так як „педагогічна технологія – це послідовний та безперервний рух взаємопов'язаних між собою компонентів, етапів, станів педагогічного процесу та дій його учасників” [8, с.150], можна з упевненістю вважати процес системою.

Моделюючи навчально-виховну ситуацію, необхідно пам'ятати, що вирішення педагогічних завдань передбачає їх підготовку, виконання і оцінювання. Тому в розвитку виділяємо ситуації успіху:

1. Педагог ставить перед собою завдання сформулювати в учня прагнення найбільш успішно виконати завдання, відчути себе «творцем обставин», подолати труднощі, які можуть зустрітися під час роботи, іншими словами, формує мотив досягнення успіху.

Формуючи мотив досягнення як основи певної атмосфери серед учнів, педагог має право запропонувати різноманітні варіанти мотивів: прагнення самостійно вирішувати цікаві завдання, спробувати завоювати авторитет в очах своїх друзів, стати першим, розглядати свою діяльність з точки зору її користі для інших людей, встановити нові контакти в ході виконання тощо.

Таким чином, вчитель створює певні ситуації, щоб актуалізувати або нейтралізувати емоції для майбутньої діяльності. Необхідно зазначити, що ситуація успіху, пов'язана з мотиваційною сферою, переважно визначається психологічними аспектами.

2. Завдання вчителя – забезпечення учня завданням, яке врахувало б його індивідуальні здібності і завдало б йому задоволення під час виконання роботи. Ситуацію успіху можна розглядати як приватний випадок проблемного навчання, як один із засобів формування розумових дій у процесі оптимізації навчання.

У деяких учнів настає такий період, коли безпосередній інтерес до роботи втрачається і школяр переживає стан конфлікту: з одного боку необхідність виконати роботу, а іншого – брак умов для реалізації завдань.

Психологи та педагоги до таких умов відносять чотири аспекти:

- недостатність здібностей;
- важкість завдань;
- відсутність успіху;
- слабкість вольових зусиль.

Перші дві умови вчитель може врахувати заздалегідь, потрібно лише підібрати завдання відповідно до індивідуальних здібностей учня.

Успіх залежить від зовнішніх умов, в той час як вольові зусилля є фактором підконтрольним (передусім для самого суб'єкта діяльності), в залежності від здібностей, успіху та важкості завдання. Отже, вольове зусилля, або самоорганізація, є єдиною спробою покращити результат діяльності, що контролюється.

Таким чином, досягнення ситуації успіху завданням вчителя є здійснення умов для успішного виконання навчального завдання:

- організаційний контроль (початок роботи, паузи, закінчення);
- змістовний контроль (консультації за місцем роботи);
- інтелектуальне і емоційне стимулювання учнів.

3. Порівняння оцінки, що припускається з реальною. Перед учителем стоїть завдання організувати роботу так, щоб направити результат попередньої діяльності в емоційний стимул, в усвідомлений мотив – для виконання наступного навчального завдання. Для цього учень повинен усвідомити та проаналізувати результат діяльності.

Як показує практика, підсумок освітньої роботи зазвичай зводиться до оцінки. Як відомо, думки вчителя та учня у цьому питанні розходяться. Чому? Справа у тому, що педагог оцінює практику діяльності: грамотність, акуратність, правильність тощо, а учень пам'ятає про ступінь витрачених зусиль, концентрації уваги, іншими словами, учень чекає, що будуть оцінені не тільки підсумок, але і його зусилля в процесі діяльності.

У процесі організації музичної самоосвіти та самовиховання використовувались наступні три групи методів:

– *методи організації музичної самоосвітньої та самовиховної діяльності* – музично-пізнавальні, ігрові, дослідницькі (метод проектів);

– *методи стимулювання самоосвітньої діяльності учнів* – діалогічні (бесіди, диспути, дискусії), тренінги, спрямовані на організацію музичної самоосвіти та самовиховання;

– *методи контролюючо-оцінні*.

Детальніше розкриємо методи організації самоосвітньої діяльності, до яких належать ігри, дослідницькі методи.

Ефективною формою активізації музичної самоосвіти та самовиховання є гра. Ігри поділяються на творчі та за правилами (Н.Кудикіна). Ігрові технології сприяють самовираженню старшокласників, розвитку у них досвіду взаємодії. Вони стимулюють розвиток творчої уяви, фантазії, власного бачення світу і себе в ньому. У позакласній роботі зі старшокласниками доцільно використовувати особистісно-рольові, інтелектуальні ігри та їх поєднання, що дозволяє в нестандартній формі розкривати творчі здібності. Гра – це спеціально організована та педагогічно керована діяльність, включена в штучно створену ігрову ситуацію, що імітує реальний процес та спрямована на вибір найкращого варіанту для вирішення педагогічних проблем.

Основні ознаки ігор:

- умовність (імітація в грі деякої реальної дійсності);

- розподіл ролей між учасниками гри;
- зіткнення різних точок зору учасників гри по відношенню до проблеми, яка розглядається;
- невизначеність, яка полягає в тому, що гра не має однозначного передбачення розвитку чи результату;
- наявність системи стимулювання учасників гри.

Класифікація ігор:

- за рівнем пізнавальної самостійності – продуктивні, конструктивні, творчі;
- за змістом ігрових ситуацій – організаційні, управлінські, соціально-психологічні;
- за метою, яка реалізується в ігровому процесі – навчальні, дослідницькі [9, с. 23].

Наступним методом, що належить до методів організації самоосвітньої діяльності, є метод проектів, який виник у кінці XIX ст. і на сучасному етапі починає набувати поширення. Він сприяє розвитку індивідуальності учнів, вдосконаленню їхніх потенційних здібностей, підвищенню мотивації, формуванню особистісних якостей (самостійності, самоорганізованості, самоспрямованості). Метод проектів дає можливість учителю реалізувати свої функції як організатора діяльності: координатора, консультанта, експерта. І.Чечель зазначає, що «...змінюється і роль учнів у навчанні: вони виступають активними учасниками процесу, а не пасивними статистами. Школярі вільні у виборі способів і видів діяльності для досягнення поставленої мети, їм ніхто не вказує, як і що потрібно робити» [10].

Метод проектів – це така організація навчання, за якої учні отримують знання в процесі планування та виконання практичних завдань. Метод проекту – це метод пошуку.

Основні вимоги до цього методу:

- наявність проблеми (завдання), яка потребує інтегрованих знань з музики, дослідницького пошуку для її вирішення;

- практична, теоретична, музично-пізнавальна значущість запропонованих результатів;
- самостійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність учнів;
- структурування змістової частини проекту;
- використання дослідницьких процедур: визначення дослідницьких завдань, які впливають з обраної проблеми; висунування гіпотези їх розв'язання, обговорення дослідження, оформлення остаточних результатів, аналіз отриманих даних, підбиття підсумків, коректування, висновки.

Основні типи проектів:

- дослідницькі;
- музично-творчі;
- ігрові;
- інформаційні;
- практичні.

Розробка проекту містить у собі такі етапи:

- *підготовка* – вибір теми, визначення мети;
- *планування* – визначення джерел інформації, способів їх збирання, форми втілення;
- *самостійне дослідження* – збирання необхідної інформації;
- *підсумок* – проект оцінюється учнями, проводиться аналіз зробленого, враховуються помилки на майбутнє.

Обов'язково потрібно зауважити, що, підбираючи теми для проектних заходів, необхідно враховувати інтереси учнів. Таким чином, організація проектів приведе до розвитку самоосвітніх якостей, ініціативи, долатиме формалізм у освіті.

Дослідницький підхід у навчанні – це шлях ознайомлення учнів з методами наукового пізнання, це важливий засіб формування:

- пізнавальних компетентностей;
- особистісних компетентностей (розвиток індивідуальних здібностей і талантів у галузі музики);
- самоосвітньої компетентності (здатність до самонавчання, організації особистих прийомів музичної самоосвіти, гнучкість використання навчальних досягнень в умовах швидких змін);
- соціальної компетентності (співробітництво, робота в команді, здатність прийняти свої рішення й намагатися розуміти особисті потреби і вимоги).

До функцій дослідницької роботи належать:

- виховання пізнавального інтересу;
- створення позитивної мотивації навчання і виховання;
- формування глибоких і діючих знань;
- розвиток інтелектуальної сфери особистості в галузі музики;
- формування вмінь та навичок музичної самоосвіти;
- розвиток пізнавальної активності та самостійності.

Детальніше розглянемо методи стимулювання самоосвітньої діяльності, це диспути, тренінги, бесіди, дискусії.

Диспути, чи дискусії, як методи організації самоосвітньої діяльності базуються на обміні думками між учнями та викладачами. Вони сприяють формуванню вмінь мислити самостійно, виважено аргументувати свої думки та шанобливо ставитися до думок інших. Таке спілкування не лише поглиблює знання учнів, а й викликає особливий інтерес до організації власної освіти та виховання.

До активних методів відносяться тренінгові заняття, спрямовані на самопізнання, самовизначення та самовдосконалення особистості. Кожне з них – це наперед запланований захід, призначений удосконалити знання учнів про себе, сформувати вміння та навички самопізнання, самооцінки і самовизначення, визначити їхні цінності, ідеї, погляди, переконання, поведінку з метою зміни та оновлення. Крім того, вони сприяють розвитку здатності пізнавати інших людей, усвідомлювати їх особистісну цінність та суспільну значущість [11]. У сучасній освіті все більшого поширення набувають тренінгові методи які, виконують такі функції:

- поглиблюють знання з музики, безпосередньо пов'язані зі здатністю їх використання;
- розвивають широкий спектр умінь і навичок щодо організації й управління музичною самоосвітою та самовихованням;
- забезпечують готовність та здатність до самоосвіти та самовиховання поза навчальним закладом в галузі музики.

Засвоєння принципів тренінгу зумовлено тим, що всі ці методики спрямовані на досягнення й підтримку психічної і фізичної форми за рахунок зосередження на внутрішніх можливостях самопізнання й саморозвитку особистості. Відбувається успішне засвоєння нових розумових навичок, змінюються стереотипи мислення і поведінки. У зв'язку з цим доцільно запропонувати учням такі способи організації свого „Я”:

- планування свого часу або своїх справ (за ступенем обов'язковості, важливості, регулярності, імовірності виконання);
- фіксування їх у письмовому вигляді або запам'ятовування, самонастроювання на виконання запланованого;
- критичного самооцінювання і діагностування своїх позитивних якостей та слабких сторін;
- формулювання своїх цілей (життєвих, близьких, перспективних тощо);
- комплекс умінь самоосвітньої діяльності.

До методів контрольної-оцінної належать: колективне обговорення музичних заходів та кореляція різних видів оцінювання. Самоосвіта та самовиховання передбачає роботу над собою. Вона розпочинається із самопізнання, не тільки вивчення себе за допомогою певних тестових методик, а ще й постійне спостереження за собою (інтроспекція), здатність оцінювати власні вчинки, заглиблюватися в зміст власних переживань, аналізувати свій внутрішній світ, забезпечуючи результат в перспективі. Методи самооцінки та самоконтролю допомагають формувати уміння самостійно оцінювати свої знання, визначати пріоритетні напрями власного самоосвітнього процесу, самоаналіз і т.д.

Висновки. Таким чином, саме взаємодія та доповнення методів стимуляції, організації та контролю самоосвітньої та самовиховної діяльності призведе до формування потреби у музичній самоосвіті та самовихованні, а при розвитку комплексу умінь самоосвітньої діяльності формування готовності до музичної самоосвіти та самовиховання протягом життя.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гончаренко С.У. Методика як наука / С.У.Гончаренко. – Хмельницький: Вид-во ХГПК, 2000. – 30 с.
2. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання: Навч. Посібник / С.Г.Карпенчук. – К.: Вища школа, 1997. – 304 с.
3. Структура методів навчання // Функції і структура методів навчання / за ред. В. О. Онищука. – К. : Рад. шк., 1979. – С. 13.
4. Масол Л.М. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах / Л. М.Масол // Інформаційний збірник МОН України. – 2004. – № 10. – С. 4-9.
5. Сухомлинський В.О. Народження громадянина / В.О.Сухомлинський // Вибр. твори: В 5-ти томах. – К.: Рад. школа, 1977. – Т.3. – С. 283-582.
6. Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу : 262 www.idu.ru/ffec/psyh
7. Бабанский Ю.К. Избранные педагогические труды / Ю.К.Бабанский.- М.: Педагогика, 1989. – 560 с.
8. Педагогическое наследие / Я.А.Коменский, Д.Локк, Ж.-Ж. Руссо, И.Г.Песталоцци / Сост. В.М.Кларин. – М.: Педагогика, 1989. – 412 с.
9. Нестандартні форми методичної роботи (з досвіду творчо працюючих керівників шкіл).- Хмельницький.: ОГУВ, 1998. – 82 с.
10. Чечель. И. Метод проектов, или Попытка избавить учителя от обязанностей всезнающего оракула / И.Чечель // Директор школы. – 1998. – № 3. – С. 1-16.
11. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / Н.П.Волкова. – К.: Академія, 2001. – 576 с. (Альма-матер).

Аннотация
Н.С.Илиницкая

Методы формирования у старшеклассников готовности к музыкальному самообразованию и самовоспитанию

В статье дана характеристика понятия термина „метод” в педагогике. Одной из важных проблем есть классификация методов обучения и воспитания. Единой классификации методов нет, потому автор рассматривает разнообразные подходы к распределению методов обучения и воспитания на группы и их систематизацию. Особое внимание уделяется раскрытию методов самовоспитания, которые способствуют у старшеклассников развитие творческих способностей личности. Отдельно рассматриваются группы методов, которые используются в процессе организации музыкального самообразования и музыкального самовоспитания. Именно взаимодействие методов организации и контроля самообразовательной и самовоспитательной деятельности, способствует формированию готовности старшеклассников к музыкальному самообразованию и музыкальному самовоспитанию на протяжении жизни.

Ключевые слова: *методы, классификация методов, старшеклассники, самообразование и самовоспитание, музыкальная самообразовательная деятельность, музыкальное самовоспитание.*

Summary
N.S.Ilinits'ka

Methods of Formation of Senior Pupils' Readiness to Music Self-Education and Self-Upbringing

The article gives characteristics of the notion “method” in pedagogics. One of the significant problems is classification of the methods of teaching and upbringing. There no unified classification of methods, that's why the author regards different approaches to distribution of the methods of teaching and upbringing into the groups and their systematization. Special attention is paid to revealing of the methods of self-education, which favor senior pupils to develop creative abilities of a personality. Separately the group of methods, which are used in the process of organization of music self-education and music self-upbringing, is studied. Just interaction of methods of organization and control of self-educational and self-upbringing activity helps to form readiness of senior pupils to music self-education and self-upbringing during life.

Key Words: *methods, classification of methods, senior pupils, self-education and self-upbringing, music self-educational activity, music self-upbringing.*

УДК 371.134:78

Кабриль К.В.

*викладач кафедри вокально-хорової майстерності
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя*

Критерії сформованості ціннісних компетентностей майбутнього вчителя музики в процесі диригентсько-хорової підготовки

Стаття присвячена визначенню основних критеріїв сформованості ціннісних компетентностей майбутнього вчителя музики. Суспільство зацікавлене у формуванні висококваліфікованого фахівця, котрий володіє високим рівнем розвитку ціннісних компетентностей, відповідає вимогам до педагога сучасної школи. Автор аналізує проблеми диригентсько-хорової освіти вчителя музики, вивчає питання формування у студентів стилю педагогічного керівництва хоровим колективом. Враховуючи змістовну структуру ціннісних компетентностей особистості у статті визначені та обґрунтовані основні критерії та показники сформованості ціннісних компетентностей, які сприятимуть досягнення високіх результатів у підвищенні рівня досліджуваного поняття.

Ключові слова: *ціннісні компетентності, критерії та показники її сформованості, професійна підготовка майбутнього вчителя музики.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Інтеграція освіти України у європейський освітній простір передбачає підготовку вчителя нової генерації; формування компетентного, висококваліфікованого конкурентоспроможного спеціаліста, який буде відповідати міжнародним вимогам та стандартам якості. Важливу роль у цьому процесі відіграє вища школа, першочерговим завданням якої є створення умов для ефективного формування та розвитку професійної компетентності майбутніх вчителів [1].

Ефективність формування ціннісної компетентності майбутнього вчителя музики значною мірою залежить від визначення його рівневої характеристики. Отже, важливо враховувати поширене в педагогічній науці уявлення про рівень як про ступінь, величину розвитку явищ та факт диференціювання за групами [4, с.125]. Рівень сформованості того чи іншого утворення у педагогіці визначають за розробленими критеріями, що відображають сутнісну характеристику предмета, що вивчається. Як зазначає О.Рудницька, на основі науково обґрунтованих критеріїв можна не лише визначити рівень сформованості певного явища, а й прослідкувати динаміку процесу, що вивчається, зосередити увагу на окремих недоліках та окреслити своєрідну схему педагогічної роботи у конкретному напрямку [5, с.254].

Мета статті полягає у визначенні критеріїв та показників сформованості ціннісних компетентностей майбутнього вчителя музики в процесі диригентсько-хорової підготовки у вищому навчальному закладі.